

STUDIO OPEN SCHOOL

KWALITATIEVE METHODOLOGIE

Over jongens met natte dromen

OMGEVINGSANALYSE
voor de geplande verhuis van
Het Cenflumarin : 'Centrum voor Fluvio-Maritieme Instructie'
naar Linkeroever, Antwerpen

MARIJKE VAN HAECKE
DERDE BACHELOR MORAALWETENSCHAPPEN
ACADEMIEJAAR 2007-2008
UGent

1 *Inleiding*

211 Vlaamse scholen werden in 2006 geselecteerd binnen de inhaalbeweging voor schoolinfrastructuur. Deze 'scholen voor de toekomst' hebben een taak: ze moeten een voorbeeld zijn van rationeel energiegebruik en architectuurkwaliteit en een duidelijke visie hebben op de rol van de school in haar omgeving.

We zijn nu eind 2007. Een tweede lichting studenten kwalitatieve methodologie aan de UGent werd naar een aantal van de scholen gestuurd om er een omgevingsanalyse uit te voeren, om vooral die derde taak in kaart te brengen.

Ik nam het Cenflumarin voor mijn rekening; het KTA Zwijndrecht dat nu gevestigd is in Kallo, maar een nieuwbouw plant op Linkeroever, Antwerpen.

Dit rapport probeert een zo helder mogelijke analyse te geven van weken zoeken, praten, lezen, denken en kijken, met als doel een beeld te geven van de dromen en verwachtingen van de school en de buurt voor deze *verhuis met dubbele gevoelens* en zo een eerste stap te zetten in het concreet maken en operationaliseren van die grote taak.

2 Methode

Voor deze omgevingsanalyse gebruikte ik de verschillende aangereikte methoden voor kwalitatief onderzoek en haalde ik inspiratie en voorbeelden uit de verplichte literatuur voor dit vak: 'TRACKS'¹. Verder bezocht ik als aanvulling de ABC studio Klas in Brussel en haalde ik veel informatie van de website www.scholenbouwen.be.

Methoden

1. Participerende Observatie:

Dagboekfragmenten als context en/of verwerking van de andere methoden

2. Interviews:

Dirk Van de Vondel, directeur scholengroep Antigone

Henri Moers, directeur Cenflumarin

Eddy Danneels, leerkracht Cenflumarin

Fik Burm, beheerder internaat Tehuis voor Schipperskinderen

Buurtbewoner Anna, zestiger, verpleegster op rust

Buurtbewoner José, vijftiger, verpleegkundige

Buurtbewoner Suzanne, vijftiger, kleuteronderwijzeres/ gokleerkracht

3. Mental Maps:

Leerlingen uit het zesde jaar TSO en BSO

Buurtbewoners

Internen eerste graad middelbaar Tehuis voor Schipperskinderen

4. Focusgroepen:

Internen eerste graad middelbaar Tehuis voor Schipperskinderen (gestructureerd)

Ouders van internen; schippers (niet gestructureerd)

5. Creatieve methode: *Ontwerp/ Tekening van mijn droomschool*

Leerlingen uit het zesde jaar TSO en BSO

¹ "Tracks. Artistieke praktijk in een diverse samenleving", An van. Dienderen, Joris Janssens en Katrien Smits, EPO vzw, Berchem, 2007.

3 Resultaten

Uit alle data kan ik zeven clusters onderscheiden waarbinnen in verschillende visies, verschillende onderwerpen aan bod komen.

Deze clusters zijn:

bereikbaarheid/licging, omgeving, eigenheid/visie, toekomst, sfeer, accommodatie en open school.

Ik geef eerst alle clusters in een schematisch overzicht en zal ze daarna toelichten aan de hand van samenvattingen van de dagboekfragmenten, interviews en focusgroeps gesprekken.

omgeving

buiten de site

wordt vooral vermeld door directie, leerlingen, buurtbewoners

binnen de site

wordt vooral vermeld door betrokkenen internaat en leerlingen

iglo- en regatta-project

sporthal (of -
infrastructuur)

Praktijkvakken:
Galgenweel,
Schelde en
zeescouts

dé stad (vs
linkereroever)

water,
voetbalveld,
groene ruimte

eigenheid/visie

de school benadrukt zijn unieke karakter en wil dit ook uitstralen

De Spits
vreest zijn
eigenheid
te verliezen

cachet en
prestige.
leerlingen
vormen een elite

voorbeeld zijn op
gebied van
energiegebruik;
passiefstandaard

controle: van
IMO, ISO
normering,
vaaruren

belang van
grenzen en
verantwoorde-
lijkheid

kleine gesloten
schippers-
gemeenschap

toekomst

directie verwacht expansie
door woonprojecten en
bekendheid

leerkrachten
vrezende
expansie

internaat
wacht af

groeit tekort aan
afgestudeerden in
maritieme sector

meer jongeren uit
buurt in eerste,
algemeen vormende
graad, verleiding goed
betaalde job

angst voor minder
gemotiveerde
leerlingen

minder internen door
beter bereikbaarheid
of meer
aantrekkingskracht?

sfeer

komt vooral voor in gesprekken die meer emotioneel geladen zijn, bij
betrokkenen onder directieniveau: leerkrachten, leerlingen en bij mijn eigen
observaties

onder-
geschikt aan
prestige en
expansie bij
directie

schippers-
gemeenschap

water!
schepen,
vlaggen,
'ons dok'

ruimte en
groen

kleur en licht

winkeltje,
binnenspeel-
plaats, sport-
mogelijkheid

eyecatchers:
hiërarchie,
standbeeld,
vijver,
uniformen

acomodatie

iedereen wil een compacte nieuwbouw (men verkiest meer groene ruimte boven laagbouw) in de vorm van een schip

wensen omtrent ruimtegebruik op de site en plaats van de ingang

polyvalente ruimtes, worden aangepast aan behoeftes van het moment

belang van goed uitgeruste praktijklokalen met lockers en douches

sport-accommodatie: sporthal iglo-project? voetbal- en basketvelden

binnenspeelplaats of zitruimte met degelijk materiaal; refter in internaat

voorstel leerling 6 BSO

gescheiden ingang en gebouw op vrije ruimte links bij binnenkomst aan Thonetlaan

open school

directie en buurtbewoners dromen van een permanent open school met veel samenwerking met senioren, de stad en geïnteresseerden in de scheepvaart

sommigen vragen zich af of de mooie theorie wel realiseerbaar is

bundeling van alles wat met scheepvaart-opleidingen te maken heeft, congressen, tentoonstellingen, rondleidingen

esthetische aspecten: panoramazaal, vijver, standbeeld, fontein, uitkijkpost voor aankomst leerlingen met vloot

toegankelijkheid: alles aangepast aan mindervaliden; duidelijke scheiding departementen; receptie

controle van gebouw en site, ongerustheid ouders omtrent veiligheid internen, grenzen

Dagboek 1:

omgeving, sfeer, bereik/licging

Dinsdag 6 november

De zon schijnt en er trekken donkere wolken over waar regen uit valt. Herfstig wisselvallig dus. Om 16 u heb ik een afspraak met Dirk van de Vondel. We hebben afgesproken op de site van het project zelf. Deze bevindt zich op het adres Thonetlaan 106. Daarvoor moet ik gewoon met de fiets de stad door, de voetgangerstunnel in en als ik aan de andere kant van de Schelde weer bovenkom naar rechts. Het eerste wat je doet is dan natuurlijk weer naar rechts kijken waar de prachtige skyline van mijn stad, Antwerpen, je even stil doet worden. Even verderop bevindt zich Het Tehuis voor schipperskinderen en op dit terrein komt de nieuwbouw voor het Cenflumarin. Geen verkeerde plek dus.

Ik ben te vroeg en beslis om door de neergedwarrelde en intussen opeengehoopte bladeren op het voetpad een blokje om te fietsen. Een eerste indruk van de site en zijn omgeving:

Ik merk het niet meteen, maar niet alleen is de Schelde op maar een paar meter aanwezig (en dat is ontroerend rustgevend), de bijhorende meeuwen houden je op je eenzame fiets gezelschap en laten ook af en toe en poepje vallen, op mijn broek. Gelukkig is mijn broek nat, van de regen, en is de poep daardoor (voorlopig) makkelijk te verdoezelen. Het valt me op dat alle mensen die ik tegenkom me gedag zeggen. Dat is aan de andere kant van de tunnel niet waar. Maar ik moet me nuanceren: ik kom slechts ouderen, te voet, tegen en kinderen en jongeren, op de fiets met boekentas op de rug. Die laatste zeggen me geen gedag, maar kijken slechts geïnteresseerd naar me om. Interessant: ik ben hier een vreemdeling en dat zie je! Het grote probleem van de buurt wordt meteen zichtbaar: op Linkeroever woont een enorm percentage bejaarden én jongeren. Vandaar het IGLO- project dus:

“Het IGLO-project (InterGenerationeel LinkerOever) is gericht op het versterken van de sociale samenhang tussen verschillende generaties en culturen in de sociale woonwijk Europapark op de linkeroever van de Schelde. Linkeroever is een Antwerpse wijk die karakteristiek is voor de stedenbouwkundige keuzes na de Tweede Wereldoorlog: anonieme hoogbouw en een schrijnend gebrek aan gemeenschapsvoorzieningen. De cultureel heel diverse bevolking is er kwetsbaar en er is veel werkloosheid. 35 procent van de bewoners is ouder dan 60. De wijk Europapark kent veel problemen op vlak van sociale samenhang.”²

De straten zijn al even onpersoonlijk als de gebouwen. Er is vooral aandacht geweest voor ‘gemak’: ontzettend brede straten en voetpaden met grote lappen onbezield groen in wat op het eerste gezicht een rustige buurt lijkt...Een noodzaak voor die Amerikaanse stijl zie ik dus niet meteen. Integendeel: de ouderen worden bijna gedwongen in al deze ongezelligheid snel van a naar b te lopen waardoor ze niet de kans krijgen even een praatje te slaan. Door de glimlach die ik van hen krijg lijkt de behoefte en de wil er echter wel. Toch nodigt de sfeer niet uit tot een rustig, sfeervol, persoonlijk contact. Dat weet ik al. Ik rij opnieuw de Thonetlaan op en rij de uitgestrekte site op. Blij dat ik een huisnummer meekreeg. Er staat immers niet echt een mooi welkomstbord op me te wachten. Wel herken ik de prachtige en toch min of meer bekende gebouwen, ik weet dus wel zeker dat ik goed zit. De kronkelende weg fiets ik af doorheen de site, maar ik zie nergens een aangegeven ingang voor eventuele nieuwe gasten. Knelpunt 1 lijkt me meteen duidelijk: zichtbaarheid! Ik rij dus

² Uit een bijdrage van Stefaan Van Eeckhout, bestuursdirecteur OCMW Antwerpen bij de hoorzitting ‘De publieke ruimte als aanzet tot relaties tussen generaties’ van 27 maart 2007

nog wat verder, maar beslis dan toch de deur te proberen waar ik een aantal kinderen had zien binnegaan die uit een schoolbus stapten: internen. Achter die deur zal er allicht toch iemand zijn die me kan helpen het goede gebouw en de juiste deur te wijzen. Maar ik blijf meteen goed te zitten en word warm verwelkomd door een aantal vrouwen en een man, die later directeur Mortelmans van De Spits (de basisschool en internaat) blijkt te zijn, die me in, wat later 'de put' blijkt te heten, laat plaatsnemen. Ik schrijf al snel wat op voor mijn dagboek en krijg een lekkere warme kop thee. Even later komt meneer Van de Vondel binnen.

Interview 1

alle clusters

met Dirk van de Vondel en Edward Mortelmans

In dit gesprek wordt meteen fel de nadruk gelegd op het unieke en het specifieke karakter van de school en het 'open school' – idee krijgt hierdoor meteen een afwijzing, men zet zichzelf in een uitzonderingspositie en wil vooral het *cachet* van de school uitstralen. Mijn aanwezigheid wordt dus meteen in vraag gesteld. De omgeving zal volgens van de Vondel vooral een rol spelen in de expansie van de school. In tweede en derde graad zullen klassen vanwege de inhoud van praktijklessen echter beperkt moeten blijven tot tien leerlingen. De eerste, algemeen vormende graad staat wel volledig open voor jongeren uit de buurt. Die komen zo in contract met de scheepvaart en zullen misschien verleid worden door de aantrekkingskracht van die goed betaalde en werkzekere sector.

Hét voordeel van de ligging is de bereikbaarheid. De stad aan de overkant zorgt ervoor dat de stap naar het cenflumarin letterlijk en figuurlijk minder groot wordt.

Op Linkeroever is een nijpend tekort aan sportaccommodatie en daarom is van de Vondel in gesprek met de Stad om samen gebruik te gaan maken van één sporthal. Die wordt dan óf door de stad gebouwd, geïntegreerd in het iglo-project, óf op de site van de school, waardoor deze verhuurd kan worden aan de stad en aan verenigingen. Van de Vondel ziet vooral voordeel in dat laatste scenario vanwege inkomsten voor de school én vanwege het polyvalente gebruik van zo'n ruimte. In de grote hal zouden immers bijvoorbeeld congressen in verband met de scheepvaart georganiseerd kunnen worden. Opnieuw wordt hier het prestige vermeld.

Meneer Mortelmans komt tussen met de idee van een centrale maritieme bijeenkomstplek. De schipperouders die hier kinderen op het internaat hebben komen hier zondagavond bijeen en drinken samen een pint als de kinderen naar boven zijn. Het unieke karakter krijgt hier iets warmes.

Als van de Vondel over het gebouw begint, komt opnieuw het belang van uitstraling naar boven: het internaatsgebouw is nu ontworpen op basis van geladen containerschepen. Zo'n uniek karakter ziet hij graag terug in de nieuwbouw voor de school. Ook zou hij graag de Azimut, het zeeschip van de school dat niet meer zeewaardig is, op het domein zien, als trekpleister én praktijklokaal. Dit avontuur (de kostprijs én de sleep van zo'n schip van Kallo, via Burcht naar LO) zou ook media-aandacht kunnen opleveren!

Ik zie dus wel mogelijkheden voor een open school; een speciale nieuwbouw, een schip om te bezichtigen, maar ook het leren manoeuvreren met kleine schepen kan de buurt en de school samenbrengen. Voor deze praktijklessen moet er echter wel 'water' gezocht worden. Het Galgenweel geniet de voorkeur, maar het is niet zeker of dit mogelijk is.

Verder wil de scholengroep het project verwezenlijkt zien volgens de passiefstandaardnorm. Ook hierdoor tracht men door zijn voorbeeldfunctie media-aandacht te krijgen en prestige uit te stralen.

Interview 2:

alle clusters

met Henri Moers

Ook Moers wacht niet op een vraag maar begint meteen alle uitzonderingen van de school op te sommen. Ik word overspoeld met de opdrachten van de school, met reglementeringen; allemaal onder controle van instanties als het IMO en de Rijncommissie langs de ene kant en de twee overheden Onderwijs en Mobiliteit langs de andere kant. Dan benadrukt hij de speciaal soort leerlingen. Iedereen is op de één of andere manier verbonden met het water, en dus met transport, en dus met energie. Hierdoor is het voor hem evidentie dat de school zo dicht mogelijk bij het water gebouwd wordt en omdat het op 'eigen grond' moet, is de keuze voor de site van De Spits vanzelfsprekend. Dit brengt volgens hem ook een expansie met zich mee door de vele nieuwe inwoners die de nieuwe projecten met zich mee zullen brengen (bv regatta). Ook aan de bereikbaarheid (dé grootste handicap van de huidige locatie) wordt hier 100 procent tegemoet gekomen. Maar er zijn remmende factoren voor expansie: kwalificatie van leerkrachten en het aantal uren dat volgens de ISO norm gevaren moet worden voor het behalen van een certificaat.

Op de site moeten internaat en school complementair zijn. Wat al aanwezig is (bv refter) moet niet meer voorzien worden in de nieuwbouw.

Moet er een ruimte voorzien worden voor een simulator? Hier is zeker nood aan, maar is er ook geld voor? Moet er niet geopteerd worden voor verplaatsing met de leerlingen naar een simulator in de hogere zeevaartschool of in Zeebrugge? Maar met een simulator is het probleem van het zelf varen nog niet helemaal opgelost. Nu varen de leerlingen *mee*, omdat de Azimut niet meer mag varen. Het verschil met het allemaal zelf doen is groot. Hier moet ook samengewerkt worden met de sector: als zij middelen leveren, kan de school personeel leveren. Daarvoor is ook publiciteit nodig, de school en de opleidingen moeten meer bekendheid verwerven.

Door ligging en bekendheid kan school in aantal leerlingen verdubbelen. Maar zullen al die leerlingen dan nog wel allemaal even gemotiveerd zijn? Nu wordt er bij inschrijving gepolst naar de motivatie, maar hoe eventueel leerlingen tegenhouden bij de start terwijl op het einde van de rit de sector al met contracten staat te zwaaien? Moers wil en moet de kwaliteit blijven garanderen; dit wordt ook van het STCW verlangd. Voor een aantal vakken moet je immers zestig procent halen om geslaagd te zijn, waar dit voor Onderwijs maar vijftig procent is. Toch wil Moers ervan uitgaan dat de school binnen vijf jaar 300 leerlingen telt, en voor dat aantal wil hij dan ook bouwen.

Omdat water het hoofdelement is van de school is ook voor Moers het passiefbouwen vanzelfsprekend. De school heeft een voorbeeldfunctie wat rationeel energiegebruik betreft. En daarom pleit hij voor een erg open school: 365 dagen per jaar geopend voor geïnteresseerden, voor seminaries, congressen, cursussen, tentoonstellingen (ism Eandis bv) etc. Het moet hét Antwerps centrum voor de scheepvaart worden. De bouw moet hiervoor aangepast zijn: geen vaste lokalen maar muren die beweeglijk zijn waardoor makkelijk van twee lokalen één gemaakt kan worden en andersom. Zo kan er vakoverschrijdend en projectmatig gewerkt worden: muren weg en vier lessen tegelijk op maat van de leerlingen. Verder wil hij de fysieke oppervlakte zo klein mogelijk houden waardoor alles makkelijk en snel bereikbaar is. Met bv gekleurde lijnen op de grond word je naar de

verschillende departementen geleid: directie, secretariaat, leerlingen. Allemaal gescheiden compartimenten. Ook BSO en TSO moeten gescheiden zijn van elkaar: ook later op het werk hebben ze niks met elkaar te maken.

Voor Moers is prestige van groot belang; de leerlingen vormen een elite en dit wordt duidelijk wanneer ze hun uniform dragen. Ze hebben later verantwoordelijke functies en ze zouden dat gevoel al op school moeten krijgen. Dit moet ook weerspiegeld worden in de esthetiek van de nieuwbouw d.m.v. eyecatchers: drinkfonteintjes, een aquarium, een standbeeld met water met lichtjes en goudvissen erin, een fontein, grote planten, een vijver: allemaal water, want dat is dé insteek om naar de school te komen. Ook de Azimut op het droge kan zo'n eyecatcher zijn. Bezoekers zijn altijd welkom: open school. Ook een omheining heeft geen zin. Maar wel een strikte controle met magneetpasjes waarmee elke aanwezige geregistreerd wordt. Een inkom met vlaggen, toeters en bellen en een receptie. Moers droomt van een gelegenheid voor de ouders bij het afhalen van de kinderen om koffie te drinken met zicht op de Schelde. Er moet dan ook een grote zaal komen bovenin het gebouw met panoramisch zicht op de Schelde en Antwerpen. Hierbij zit hij ook betrokkenheid met de buurt, ook bij het oefenen op het Galgenweel bijvoorbeeld.

Een open school vereist een volledige toegankelijkheid voor mindervaliden. Dit is absolute prioriteit voor Moers. Alles moet aangepast zijn voor rolstoelpatiënten, er moeten gehandicaptoiletten op elke verdieping en de liften moeten met geluidssignalen en brailleknoppen uitgerust zijn.

Dagboek 2

sfeer, eigenheid/visie, accommodatie, omgeving

(Mental mapping en tekenen van droomschool op het Cenflumarin)

Donderdag 22 november

Ik bezoek vandaag het Cenflumarin, op de oude legerbasis Fort St.- Marie in Kallo. Het is een vreemd zicht, studenten en leerkrachten in deze groene, maar zeer industriële omgeving. Geen verleiding hier om tijdens de middagpauze in het café om de hoek te gaan zitten. Toegegeven, het heeft wel wat. Vooral de koeien in de wei naast de school en het zicht op bomen en water. Maar van een bruisende, kleurrijke school kan je hier niet praten, daarvoor staan de gebouwen te ver uit elkaar waardoor de leerlingen erg verspreid zijn en ziet het er gewoonweg niet uit als een school.

De bel gaat. Er komt beweging van alle kanten en de leerlingen groeperen zich per klas op hun vaste plek, herkenbaar aan de afkorting witgekalkt op de grond. Orde en structuur dus.

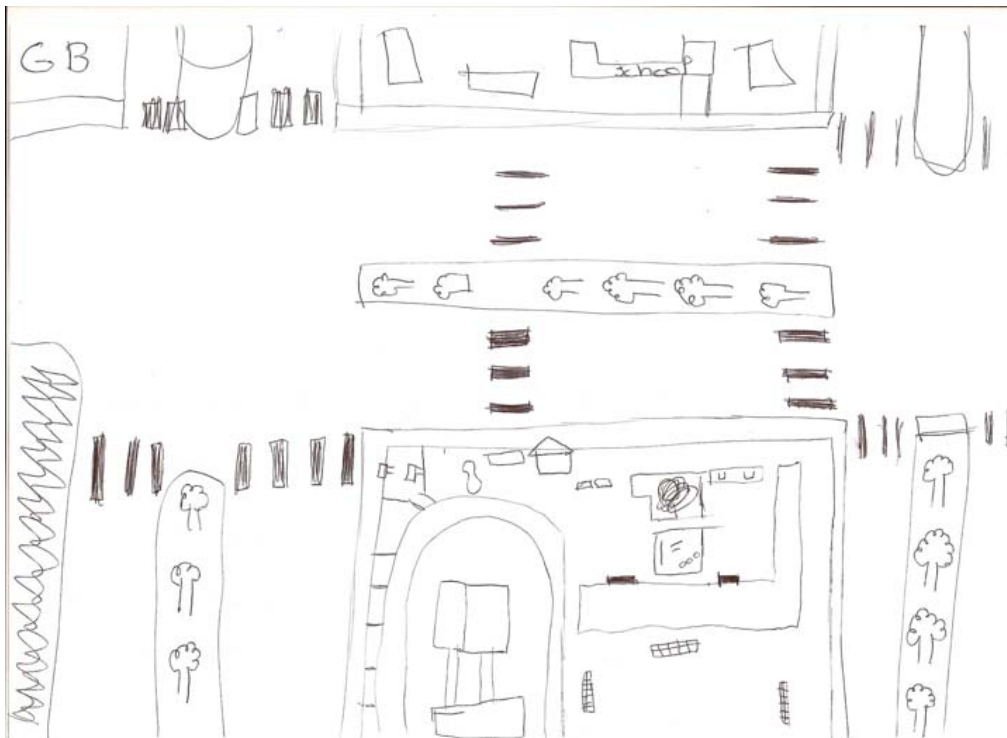
Ik krijg de zesdejaars mee, twee klassen: een beroeps en een technisch, allemaal jongens. De directeur stelt me officieel voor als 'juffrouw Van haecke' en ik beweeg me ongemakkelijk naar de andere kant van de lange tafel in de refter, om 'hoi' te zeggen. Wanneer hij de zaal verlaat meld ik de jongens meteen dat het gewoon 'Marijke' is. Omdat ze nog steeds hun jas aan hebben laat ik hen die alvast eerst maar uitdoen (of zouden ze gewend zijn hem aan te houden ivm het verwarmingsprobleem?). Ik vraag hen op een paar minuten de voor hen essentiële kenmerken van een school te noteren, een vijftal. Een aantal jongens lezen hun puntjes voor waarbij meteen blijkt dat hun kenmerken ook specifieke wensen voor hun school zijn:

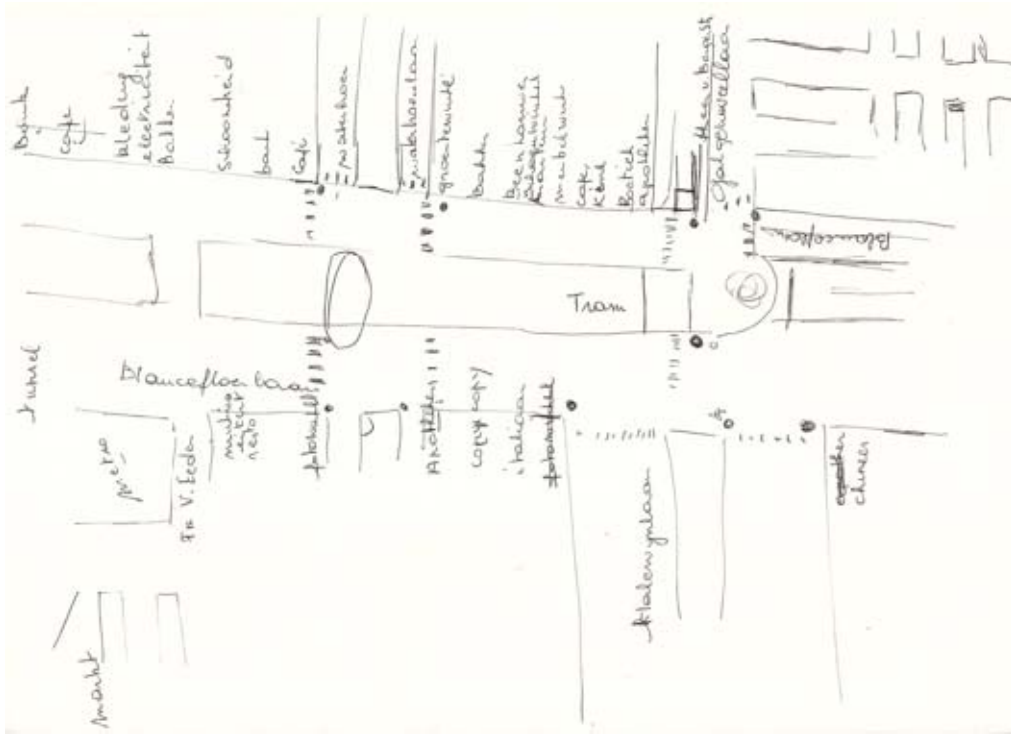
- Warme lokalen
- Voetbalveld
- Goede LO-zaal

- Betere, grotere speelplaats
- Schone, werkende toiletten
- Bibliotheek/studieruimte
- Winkeltje/cafetaria

Deze punten kwamen bij iedereen ongeveer voor. Ook 'Meisjes' werd twee keer vermeld. Een bijzondere opmerking bij de bespreking was dat men hier zijn middagpauze *uitzit*, wachtend tot de bel gaat. Dat is op die leeftijd niet normaal natuurlijk, maar er is dan ook helemaal niks te doen daar en men heeft daarom de pauze al ingekort tot drie kwartier ipv het verplichte uur.

Het mental mapping zou hier niet gaan zoals dat normaal gezien zou moeten. Slechts drie jongens bleken op het internaat op Linkeroever te verblijven en één jongen woonde op Linkeroever, dus hen liet ik de weg van huis naar het internaat tekenen. Voor die jongen van Linkeroever was dat ok, en ook voor de jongen die in Berendrecht woont, bracht het iets op, maar de andere twee hadden er moeite mee: de ene woont in Zeebrugge en de andere woont op een schip... Qua bereikbaarheid en veiligheid bleek Linkeroever geen enkel probleem op te leveren. De grote banen met goede oversteekplaatsen en het Frederik Van Eedenplein met bussen en trams naast de deur is zowaar ideaal en de plaatsing van de hoofdingang op de Thonetlaan is volgens de jongens ook de meest geschikte.

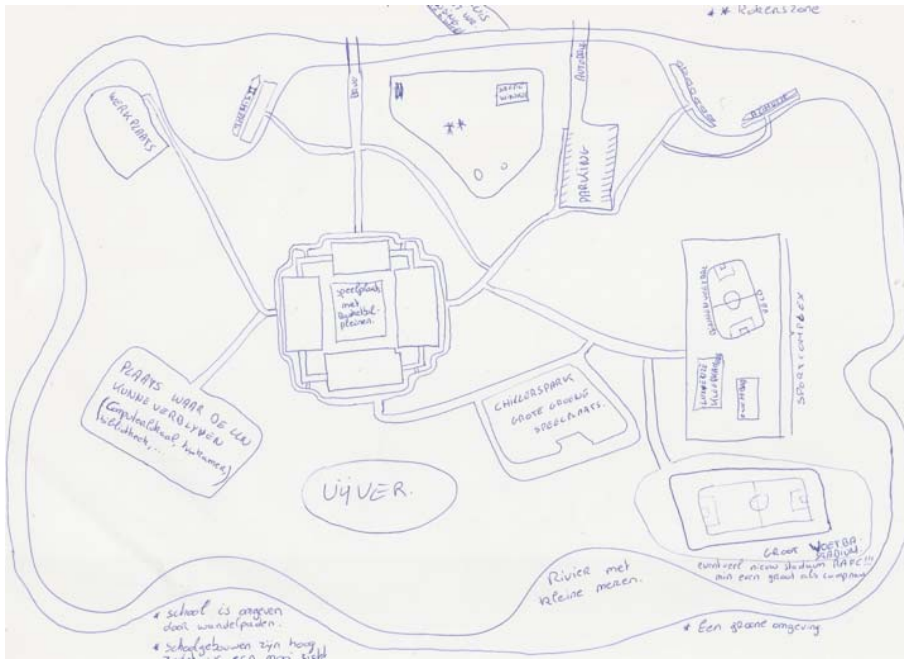

De andere jongens gingen hun ideale school tekenen. De TSO'ers liet ik er samen over nadenken, de BSO'ers vroeg ik individueel te tekenen. De meest creatieve en wilde ideeën kwamen van de BSO'ers, de anderen kwamen met een vrij statisch ontwerp af waar erg veel aandacht was voor sport (hier zal de begeleidende LO-leerkracht wel voor iets tussen gezeten hebben) met een sporthal, een voetbalveld, omnisportvelden én een zwembad met sauna's en whirlpools. Een groot dok met sluis én een droogdok met atelier verraadde dan toch dat het om een schippersschool ging en niet om een sportschool. Het blok met de leslokalen zou twee ingangen hebben: aan de speelplaats en aan de straat, waar het secretariaat zou zitten. Een grote ruimte op het gelijkvloers zou dienen voor de simulator(s) en een andere als refter. Via een trap kom je op de eerste verdieping met een tiental klaslokalen (beneden een viertal) en een grote studieruimte. De leslokalen zouden er moeten uitzien als miniaula's en de klassieke bordes moeten vervangen worden door een scherm. Aan de zijkant van het lokaalblok bevindt zich een grote parking voor 60 auto's uitgerust met bareel (die opent dmv een magneetkaart) en overal camerabewaking.

Bij de wilde creaties van de individuele tekenaars vielen volgende elementen op:

- Vlaggen
- Voetbalvelden
- Grote refter (lieft met warm eten)
- Studiezaal of binnenspeelruimte met zeteltjes
- Theorielokalen in hoogbouw, de rest verspreid over de site, laag.
- Een standbeeld in het midden van de site of bij de ingang
- Grote parkings
- Veel groen (iemand schreef: dat maakt een school uniek!): gras en bomen
- Water in vorm van fonteinen, vijvers

In het 'beste' ontwerp wordt de klassieke schoolomheining vervangen door een vijverachtige sloot, zoals vroeg bij kastelen, met vanaf de parking een ophaalbrug als ingang. Dit ontwerp heeft verder een ronde speelplaats met daar rond de refter, studieruimte en in het midden een fontein. Langs twee zijden loopt een padje naar een voetbal of basketbalveld. Tussen de refter en studieruimte loopt een pad naar het hoofdgebouw in de vorm van een scheepsbrug: een vier verdiepingen hoog gebouw met bovenin de directie en daaronder klaslokalen en in een rechtervleugel het leerlingensecretariaat en de LO-zaal en in de linkervleugel de werkhuisen mét vlaggen erop!

Interview 3:

sfeer, eigenheid/visie, toekomst, omgeving, accommodatie

met Eddy Danneels

Er is een groot verschil tussen dit gesprek en de gesprekken met de directie. Het verloopt hartelijker, spontaner en warmer. Ik hoor hier de ziel van de school. Ik spreek Eddy aan met de voornaam en we drinken samen aan de keukentafel een glas wijn. Ik denk dat dit de uiting is van hoe sfeer ontstaat tegenover hoe men zijn best doet zo'n groot mogelijk prestige uit te stralen.

Eddy vertelt me eerst de geschiedenis van de school. Hoe directeur Petrijns de afscheuring van het KTA Ruggenveld in goede banen leidde met een duidelijke visie. Eddy zag de school groeien op zijn nieuwe locatie in Kallo, hij realiseerde de school en zichzelf en kreeg ook heel veel van de school terug. De leerkrachten gaan er niet graag weg. De gesloten schipperswereld wordt op hun terrein, afgesloten van de buitenwereld, bevestigd, maar dit komt enkel de sfeer -met het vele groen en het eigen dok- en de motivatie ten goede. Volgens Eddy vinden leerlingen het geen enkel probleem de reis naar hun school elke dag te ondernemen. Men is dan ook bang die eigenheid op LO te verliezen door de grote instroom in de eerste graad. Men blijft liever weg van de stad, de stad levert miserie: leerlingen 's middags op café en een slechtere naam door meer en andere leerlingen.

Eddy begrijpt niet waarom de verhuis toch zou doorgaan nu Flahaut bevestigd heeft dat de grond in Kallo voor een symbolische euro geschonken wordt aan onderwijs en de saneringswerken (de grond in Kallo is erg vervuild) opgenomen zijn in de begroting van 2008. Men heeft hier opnieuw hoop door gekregen dat een ontwerp voor een nieuw gebouw niet op LO, maar op de site in Kallo zou gerealiseerd worden. Hierdoor is het probleem van het water voor de praktijklessen ook opgelost, want op het Galgenweel gaat dat nooit mogen (mazout en benzine: lekken).

Toch wil Eddy graag meewerken aan het nieuwe project omdat de toekomstige leerlingen het verdienen in eenzelfde sfeer les te krijgen als die die nu in Kallo hangt. Daarom vindt hij het bijvoorbeeld heel belangrijk dat het nieuwe gebouw wordt ontworpen in de vorm van een schip zoals voor de nieuwe Maritieme Academie van Harlingen. Hij pleit voor een maritieme visie, eerder dan voor een onderwijsvisie. De sfeer op school moet losgekoppeld worden van onderwijs door meer samenwerking en contacten met de sector.

Discipline en klassieke hiërarchie zijn belangrijk in de scheepvaart en dat doorbreek je niet zomaar. Op de hogere zeevaartschool praat een hogere niet met een lagere. Dit bezorgt schippers een enorm minderwaardigheidscomplex. Strepen op het uniform staan hier symbool voor, vanuit het Antwerps havenbedrijf is er een duidelijke reglementering over wie, wat, wanneer, waar zijn strepen mag dragen. De school is hier het spiegelbeeld van.

Interviews met buurtbewoners:

Anna:

toekomst, omgeving, open school, visie/eigenheid

Anna woont in de woonwijk met losstaande en rijhuizen ten noorden van de site. Anna vertelt dat in de buurt veel mensen wonen die zelf varen of gevaren hebben, als hobby of professioneel. Die zullen dus zeker geïnteresseerd zijn als de school dingen rond de scheepvaart organiseert. Veel kinderen zitten bij de zeescouts dus die zouden ook zeker voor de school kunnen kiezen.

Eigenlijk zijn er genoeg scholen in de buurt en is het aanbod al groot genoeg, maar omdat langs alle kanten de bevolking op LO wordt aangedikt zal een extra school niet storen, toch zeker niet daar, want daar heb je het internaat al. En altijd liever een school, zegt Anna, want dat heeft toch een educatieve waarde, dan sociale woningen. Qua gebouw vindt ze dat het wel bij het gebouw van het internaat moet passen, een echte visie heeft ze er niet op.

José: omgeving, open school, visie/eigenheid, accommodatie, sfeer

José woont in een woonwijk verderop links van de Blancefloerlaan. Ze noemt LO een slaapstad, er hangt geen dorpsfeer, er zijn maar weinig winkels. Daarom liet ze haar eigen kinderen naar 't stad gaan om er in het middelbaar naar het lyceum te gaan. Anders zouden ze iets gemist hebben. Vooral zelfstandigheid en dat vindt José heel belangrijk voor jongeren. Het lyceum heeft ook een zeker prestige, veel (en ook bekende) en verschillende soorten mensen sturen er hun kinderen naartoe en die goede naam zal toch wel iets betekenen. De gebouwen en ook de speelplaats met verschillende niveaus en bomen waren aangenaam.

Betrokken word je, volgens José altijd, als je ervoor open staat. Maar als de kinderen het goed doen, laat je ze beter gerust, je moet je niet teveel moeien met het schoolwezen. Hier op LO mist er eigenlijk niks aan sportverenigingen of cursusmogelijkheden. Alleen een binnenzwembad. Naar tentoonstellingen of iets anders cultureel ga je moeilijk mensen krijgen, omdat 't stad zo dichtbij is. Er is hier wel een cultureel centrum aan de Thonetlaan, maar 't stad is te dichtbij. Dan beseft José dat wanneer de nieuwe school iets cultureels organiseert dit wel iets heel anders zal zijn dan wat een andere school doet, iets wat er nog niet op Linkeroever is.

Suzanne: visie/eigenheid, open school, accommodatie, omgeving, sfeer

Voor Suzanne is een school een plaats waar een kind bagage meekrijgt waarmee het nadien in de maatschappij leert leven. Niet alleen kennis, maar ook sociale vaardigheden moeten aangeleerd worden en dit alles binnen duidelijke grenzen. Een kind moet leren wat zijn grenzen zijn en de school moet binnen zijn grenzen een veiligheid geven om te leren hoe buiten de grenzen van de school te kunnen bewegen. Suzanne is voor een brede open school, maar begrijpt dat dit niet altijd realistisch is wanneer kinderen niet eerst geleerd hebben hoe om te gaan met hun omgeving. Respect is hierbij het belangrijkste.

Het ideale schoolgebouw is voor Suzanne een laagbouw met ruime lokalen en veel licht en met gezonde lucht. Er moeten genoeg toiletten aanwezig zijn en een fatsoenlijke keuken waarin ook eten dat de kinderen zelf meenemen opgewarmd kan worden. Gezond eten en drinken moeten er gepromoot worden. Ook moet er gezorgd worden dat er genoeg uitleefmogelijkheden zijn voor jongeren zodat deze op een gezonde manier met hun vrije tijd leren omgaan. Naast sportaccommodatie ook ruimte voor gezelschapsspelen zodat er geen nood is naar computer (behalve voor schoolwerk) en dat buurtbewoners en zeker senioren ingeschakeld kunnen worden voor een schaakmiddag of een tai-chi les. Voor het cenflumarin ziet Suzanne hier ook mogelijkheden: als de senioren uit de buurt mee betrokken worden voor de vrije tijdsbesteding staan ze er waarschijnlijk ook als er moet geholpen worden ivm praktijklessen of zullen ze hen zeker gaan uitzwaaien als ze op stage vertrekken. Dit levert wederzijds respect op.

Suzanne benadrukt het belang van een omheining: niet alleen voor de veiligheid van de leerlingen, maar zeker voor die van de leerkrachten die de verantwoordelijkheid dragen. Ze vermeldt hier ook

de teloorgang van de sociale controle en van het vertrouwen in mensen en dus ook in leerkrachten. Daartegenover staat het dalend aantal ouders dat naar oudercontacten komt. Suzanne zou deze dan ook verplicht willen maken, zodat ouder en leerkracht elkaar kunnen aanvullen bij de begeleiding van het kind.

Dit alles in een erg complexe maatschappij waarbij ze veel problemen ervaart met andere culturen. Op school lukt het haar al goed de kinderen respect en grenzen aan te leren, maar ze denkt dat het bij jongeren al te laat is en dat er veel energie moet gestoken worden in thuisbegeleiding omdat allochtone ouders vaak zelf kansarm zijn en geen school gelopen hebben en niet weten hoe ze hun kind hier moeten opvoeden.

Focusgroepgesprek: *sfeer, visie/eigenheid, toekomst, accommodatie*

Met een aantal van de internen van de eerste graad middelbaar Tehuis voor Schipperskinderen

Opnieuw in 'de put', wordt er op een heel andere manier over de verhuis van 'Kallo' (zo wordt het Cenflumarin blijkbaar genoemd) naar 'hier' (het domein van de Spits) gesproken dan eerder op deze plek in het gesprek met Dirk van de Vondel. De kinderen zijn niet blij met de verhuis: ze zijn bang dat hun vrije, groene ruimte zal verdwijnen, dat het erg druk wordt, ook in de leefgroepen in het internaat, en de jongens die in 'Kallo' zitten kunnen het niet begrijpen dat ze zo 'hun' dok verliezen. Voordelen zouden het langer slapen zijn en de hoeveelheid jongens die zal stijgen. Er kan geleefd worden met een kleine school dat aan de zijkant van de site terechtkomt zodat het meeste groen, dat wat gebruikt wordt, behouden blijft. De jongen van Kallo benadrukt nogmaals het belang van het dok: niet alleen moet er water zijn om te manoeuvreren, maar er moet ook een werkhuis komen en er wordt veel lawaai gemaakt, en de Azimut moet weer zeewaardig worden.

De jongens vinden het ook belangrijk dat alles goed gescheiden blijft. Verschillende klassen, verschillende richtingen, enz. De meisjes vinden het wel gezellig als zij ook in de nieuwbouw zouden mogen komen en de jongens ook op het internaat en raden vooral het gebruik van heel veel kleur en stevige kapstokken, banken, stoelen en ander materiaal aan. Verder allemaal niet te speciaal.

Ook is er een duidelijke angst voor het verliezen van hun goede naam en eigenheid en van de hoeveelheid 'makakken'. Blijkbaar worden de kinderen van het internaat vaak door de Marokkanen uit de buurt gepest en begrijpen ze daardoor niet dat als zij commentaar hebben op hen, vanwege vandalisme bijvoorbeeld, ze worden uitgescholden voor racist.

Gesprek 6: *alle clusters*

met Fik Burm

Fik ging graag naar school vroeger en dit kwam vooral door de medeleerlingen. Niet zozeer het gebouw, maar de mensen maken het verschil. Ook geuren vindt ze belangrijk. Haar ideale school zou helemaal gelijkvloers zijn zonder trappen en met veel kleuren, veel kasten en veel ramen. En veel groen erom heen: bomen en gras en speelplek. Met een binnenspeelplaats en refter aan één kant en het rustige gedeelte met de lokalen aan de andere kant.

Volgens Fik is het idee van een open school heel mooi in theorie maar slaat het in praktijk toch tegen; vooral wat betreft conflicten tussen eigenaar en gebruikers. Participatie met buurt en ouders kent Fik niet zo. Ze krijgt veel hulp van de schipperouders, maar van andere ouders is de medewerking zo

goed als onbestaand. Er extra energie in gaan stoppen voelt ze aan als nog een bijkomende rol van de school: een pakket dat inmiddels onrealistisch groot geworden is.

De komst van het KTA Zwijndrecht zal voor Fik een grote aanpassing zijn en ze vreest dat er door de betere bereikbaarheid minder leerlingen intern zullen blijven. Langs de andere kant kan het ook zijn dat ouders de Spits door de komst van de school aantrekkelijker gaan vinden dan de concurrentie omdat hun kinderen hier dan twaalf jaar gerust zitten.

Ze voelt de nieuwkomers aan als vreemden op het terrein en dat zijn ze niet gewend. Qua controle zullen er dus sowieso oplossingen moeten bedacht worden. De leerlingen zullen de refter ook meegebruiken, dus een zekere 'overlast' zal het zeker zijn, al kunnen we uit het verzorgen van eten misschien wel inkomsten halen voor het opknappen van ons internaat (dat verschrikkelijk slecht ontworpen is!).

Het liefst ziet Fik het internaat op het stukje tussen de twee flatgebouwen, het teutje aan het terrein. Een ongebruikt stuk. Daar kan de school haar eigen ingang maken en behoudt het internaat de eigen ruimte en ingang, die scheiding lijkt Fik praktischer en zo blijft het rustiger. Ze hoopt op veel inspraak van de leerkrachten, dat voorkomt veel frustratie achteraf (ze kan er van meespreken).

Dagboek 3:

alle clusters

Focusgroep schippers, ouders van internen.

Zondag 9 december

Elke zondagavond brengen de ouders van de schipperskinderen hun kroost weer naar De Spits. Voor sommigen is het doodnormaal geworden, voor anderen is het nog steeds moeilijk ze weer vijf dagen 'af te geven'. Als de kinderen kleiner zijn varen ze mee en gaan ze af en toe naar schipperskleuterscholen zoals 'de Schroef'. Als de kroost naar boven is, blijven de ouders nog graag even een pint pakken. Vanavond is er voor de vrouwen zelf een lingerieavond georganiseerd, en de mannen mogen dan niet mee. Ik praat daarom voor half acht vooral met mama's en na half acht vooral met papa's. De ouders waarmee ik spreek hebben kinderen die het waarschijnlijk nog gaan meemaken dat het Cenflumarin op de site van het internaat komt. Ze weten ervan en hebben er dan ook meteen een mening over. De ruimte-inperking blijkt weer een groot probleem waardoor er bijna meteen een consensus ontstaat over de ligging van het nieuwe gebouw. Als je binnenkomt aan de Thonetlaan links zodat de velden rechts van het gebouw gespaard blijven. Ook aan veiligheid mag wel wat gedaan worden. Nu loopt iedereen zomaar binnen en buiten, als dat straks met honderdvijftig extra mensen ook zo blijft....Men moet dus strenger worden, zowel op het internaat als op het Cenflumarin. Als ik vraag naar de zorg om meer allochtonen na de verhuis, wordt er gesteld dat die niet geïnteresseerd zijn in scheepvaart, dus ook niet naar de school zullen komen. Een jonge vader die zelf op het KTA gezeten heeft vindt het als ouder een goede zaak dat de school naar Linkeroever komt, omdat de leerlingen dan meteen op school zijn, maar ook jammer als ex-leerling: de vrijheid die hij mocht ervaren door met bus of auto naar Kallo te rijden en daardoor iets meer van de wereld te zien heeft hem doen open bloeien. Een andere vader merkt hier het verschil op tussen die van de wal en die op het water: op de wal worden kinderen veel vrijer opgevoed. Op het water heb je een beperkte bewegingsvrijheid, maar leer je de wereld op een andere manier kennen. De schipperskinderen zijn wel zelfstandig, onder andere door hun opvoeding op het internaat, maar hun ouders zijn toch bang dat ze de vrijheid van de wal niet aankunnen. Toch wordt de stad zo dichtbij als

positief ervaren voor de school. Vooral dan vanwege die open blik op de wereld die in de geslotenheid van het schippersleven ongewild mist.

De ouders zien ze de Schelde zelf als oplossing voor het vaarprobleem, met medewerking van de zeescouts aan de overkant van de straat. Verder hoopt men vooral dat door de komst van de school de kwaliteit van het internaat wordt verbeterd door middel van de toegekende subsidies, omdat de school accommodatie zoals de refter van het internaat zal gebruiken.

4 *Beschouwing*

Beperkingen: Zoals meteen opvalt bij de geïnterviewde buurtbewoners is dat ze allemaal vrouw zijn, ze vallen ook in dezelfde leeftijdscategorie en zijn of waren alle drie in de meer sociale sector tewerkgesteld. Deze beperking is slechts op te lossen door met meer tijd, intensiever te kunnen zoeken naar personen die zich bereid voelen mee te werken. Het beroep van de dames is wat dit betreft dan ook niet erg verrassend. Ik vermeldde ook reeds de quasi onverschilligheid van de oudere buurtbewoners en de mening van de vijftigplusser dat beter de jonge mensen uit de buurt geïnterviewd zouden worden. Deze jonge mensen hebben echter weinig tijd waardoor bijvoorbeeld een gemaakte afspraak met een jong koppel op het laatste moment niet door kon gaan net vanwege die kleine kinderen.

Eindbeschouwing:

Het Cenflumarin is inderdaad uniek en moet daarom bekend worden bij het grote publiek. De ambitie en het enthousiasme van de directie is ontzettend aanstekelijk en de extreem open maritieme school biedt enorme en prachtige mogelijkheden. Toch moet men hier oppassen: als de dromen realiseerbaar zijn vind ik de verhuis vanzelfsprekend. Wordt er echter een 'gewone' school gebouwd, gesloten voor de omgeving en met bijhorende frustratie omtrent het Galgenweel, dan kiest de school beter voor zijn huidige sfeer en blijft in Kallo. Ook voor die locatie zijn aanpassingen

mogelijk zodat ook daar degelijk onderwijs voorzien kan worden. Een concreet plan dat geraamd kan worden en duidelijkheid omtrent de passiefstandaard moet hier klaarheid brengen. Het enorme prestige waarvan sprake, in relatie tot bouwen in de passiefstandaard- namelijk het hebben van een voorbeeldfunctie ten opzichte van rationeel energiegebruik als maritieme school - doet mij de school aanmoedigen sowieso volgens de passiefnormen te bouwen, ook al krijgt de scholengroep de subsidie niet. Als men in die situatie dit ideaal laat vallen vermoed ik een valse visie met een schijnideaal. En dat zou jammer zijn.

De buurt ziet de school zitten. Er is genoeg ademruimte op Linkeroever om het gebouw en bijhorende drukte die een school met zich meebrengt aan te kunnen. Veiligheid is gegarandeerd door de brede fiets- en voetpaden, voldoende verkeerslichten (misschien mag er één bijkomen aan de Thonetlaan zelf als hier de ingang komt?) en de verschillende bussen en trams die aan het Frederik Van Eedenplein halt houden. Buurtbewoners zijn door hun contact met de Schelde geïnteresseerd in water en scheepvaart. Ook de uiteenlopende generaties kunnen perfect betrokken worden bij het wel en wee van de school, maar hier moet tijd en energie in gestoken worden. En net zoals ik hierboven vermeldde: daar is misschien geld voor nodig, maar dat hoort bij dit ideaal.

De jongens moeten de fierheid die ze nu hebben wel mee kunnen 'verhuizen'. Slechts door nieuwe impulsen zal dit mogelijk zijn. Kallo nabootsen zal mislukken. De visie overbrengen kan wel lukken. Door mijn gesprek met Eddy Danneels begon me duidelijk te worden dat directie enerzijds en leerkrachten anderzijds vanuit een verschillende insteek met hun school begaan zijn. En dat doen ze allebei met enthousiasme en vol goede bedoelingen. Het gaat om het verschil tussen de letter en de geest van de wet. Directie volgt vooral de letter, maar leerlingen en (praktijk) leerkrachten vertrekken vanuit hun liefde voor het water en schepen en snappen de geest, letterlijk van de ISO normen enzovoort. Vandaar dat motivatie en de kleinschaligheid een grotere rol spelen bij de leerkrachten. Bij de directie komen vooral hiërarchie, discipline en prestige terug. Ik stel het hier natuurlijk nogal zwart-wit voor, maar het is wel de essentie van de aanwezige problematiek, denk ik. Meer dialoog tussen de twee partijen en meer betrokkenheid van de leerkrachten in de beslissingen die nu genomen moeten worden zal hier zeker bij kunnen helpen. Iedereen probeert zijn taak zo goed mogelijk uit te voeren en is gespecialiseerd in zijn eigen gebied. De eigenheid van de school wordt immers door iedereen benadrukt, maar mijn gevoelens hieromtrent ging van 'elitair' naar 'bijzonder', met een warme connotatie. Dit door me tussen de schippers zelf te begeven en bijvoorbeeld het ontroerende verhaal te horen van een jonge moeder die dit jaar voor het eerst haar oudste zoontje moet 'afgeven'. Het hoort bij de job, maar blijft moeilijk. Het is ook voor dit leven dat de jongens kiezen die een opleiding gaan volgen op het Cenflumarin, niet enkel voor het uniform en het geld, zo groot is hun liefde voor het water: ze laten er hun kinderen vijf nachten in de week voor achter.

Volgens mij zijn emotionele verhalen als deze van groot belang wanneer men zaken doet en (commerciële) beslissingen moet nemen. Ze zijn ook belangrijk voor architecten bij het ontwerpen van een gebouw. Laat het niet zoals het internaat een grijs blok beton zijn dat er prachtig uitziet maar waarin de kinderen zich onmogelijk kunnen thuis voelen. Geef ze hun school in de vorm van een schip. Behoud zoveel mogelijk groene ruimte! Laat hun water door de hele site stromen! Geef ze alle kleuren die het water en de lucht kunnen hebben! En vraag de leerkrachten hoe voor elk van hen hun praktijklokaal eruit moet zien, vraag het hen en ga niet af op wat er in één of ander boek staat voorgeschreven. Ze beseffen zelf goed genoeg welke verantwoordelijkheid ze dragen en dat regels en normen (en uniformen!)daarbij horen.

